

YTRINGER, DER KRÆNKER?

Om humor, fællesskab og epistemisk uretfærdighed på universitetet

GRITT B. NIELSEN

Altså etniske minoriteter, i hvert fald også mig selv, bruger vores ytringsfrihed, altså, vi har ret til at bruge vores ytringsfrihed til ligesom at påpege et problem. Alligevel bliver vi så kaldt ytringsfrihedskrænker eller nogen, der indsnævrer debatten. Men vi gør jo lige så meget selv brug af vores stemme og holdning til at forklare et reelt issue, der har ophav i en eller anden form for racisme eller fordomsfuldhed, fordi vi har en bestemt hudfarve (Abdel, studerende, 2021).

Sådan sagde statskundskabsstuderende Abdel, da jeg spurgte ham til den debat om ytringsfrihed og inklusion, der var blusset op, efter at ledelsen havde besluttet at afskaffe brugen af landenavne og landelege på hans studie. I mange år havde det ellers været en tradition, at tutorerne inddelte de nye studerende i hold med landenavne, så man kom til at tilhøre for eksempel hold „Kina 2018“ eller „Marokko 2020“. Under introugen blev der desuden arrangeret forskellige aktiviteter med afsæt i landeholdene, blandt andet et „politisk spil“, hvor de studerendes landehold dystede mod hinanden, klædte sig ud og lavede slogans, sange og humoristiske indslag med afsæt i det land, som gruppen havde fået tildelt. Men de senere år havde traditionen med landelegene løbende fået kritik fra et mindre antal studerende, især, men ikke udelukkende, med minoritetsetnisk baggrund. I skriftlige og mundtlige henvendelser til ledelsen samt i offentlige debatindlæg havde forskellige studerende således rejst kritik af, at de humoristiske indslag og landelege til tider kom til at trække på nedsættende stereotypiseringer af lande, befolkningsgrupper og kulturer, der kunne virke ekskluderende og stigmatiserende.

Da ledelsen med henvisning til et ønske om at fremme inklusion på studiet besluttede at afskaffe traditionen med landenavnene, opstod der ikke blot kritik fra visse dele af studenterepopulationen. Til trods for at en sag om landelege på et universitet umiddelbart kan synes relativt lille og ubetydelig for en større offentlighed, affødte den også debat i landsdækkende nyhedsmedier og på sociale me-

dier – ligesom en række andre sager om inklusion på universitetet¹ (jf. Marker & Hendricks 2019). Kritikere af afskaffelsen fremførte blandt andet, at samtidens studerende er alt for „krænkelssparate“ og følsomme over for ord eller handlinger, der går imod deres egne holdninger eller værdier, samt at der eksisterer en højtråbende minoritet af såkaldt „identitetspolitiske“ eller „woke“ studerende, hvis krav om øget social retfærdighed og inklusion universitetsledelserne alt for velvilligt imødekommer på bekostning af majoritetens ønsker og ytringsfrihed (se fx Ejsing 2019; Dahl 2020; Vigilius & Vaarby 2021). Afskaffelsen af landelegene blev ligesom andre sager endog taget op i Folketinget² med fokus på, hvorvidt tiltagene for at sikre inklusion udgør en trussel mod ytringsfriheden og den akademiske frihed på universiteterne (se fx Konservative Studerende, KU, 2019; Messerschmidt & Dahl 2019; UFM 2019; UFU 2021).

Det var i lyset af disse større offentlige debatter om ytringsfrihed og inklusion, at Abdel pegede på, at han og andre studerende også gør brug af *deres* ytringsfrihed, når de rejser kritik af, hvad de oplever som ekskluderende eller diskriminerende traditioner og praksisser på et studie. Abdel var født og opvokset i Danmark og havde forældre, der var emigreret fra et mellemøstligt land. Han var glad for, at ledelsen havde besluttet at afskaffe landenavnene, og kunne ikke forstå, hvorfor en kritik og afskaffelse af en institutionelt forankret tradition, der i hans optik havde medført nedværdigelse og latterliggørelse af andre kulturer og marginaliserede personer, kunne blive forstået som en trussel mod ytringsfriheden og demokratiet i Danmark. For Abdel var ytringsfrihed en vigtig værdi og „det, der gør Danmark til et rart og frit sted at være“. Men, fortsatte han,

noget andet er så, når man bare påpeger, at der er et problem på et institut omkring landelege, og at det kommer til at være et spørgsmål omkring ytringsfriheden og sådan nogle ting, og at det kan lukke en demokratisk samtale. Der går det for vidt, og der synes jeg bare, det er en fair pointe at lytte til de etniske minoriteter, ik'. [...] hvad med den ene studerende, der har ophav i for eksempel Kina, i Thailand, i Syrien, som ikke synes, det er sjovt at gøre grin med ens kultur eller land? Burde vi ikke lytte til den studerende, som det rent faktisk går ud over?

Debatten om afskaffelsen af landelegene – hvor kritikere altså har set afskaffelsen som en indskrænkning af de studerendes ytringsfrihed, mens fortalere har fokuseret på vigtigheden af, at ellers marginaliserede stemmer ikke tavsgøres og ignoreres – afspejler ikke blot en tendens i den offentlige debat til at fremstille inklusion og ytringsfrihed som hinandens modsætninger snarere end hinandens eksistensbetingelser. Den afspejler også divergerende forståelser af *frihed* og af, hvad det vil sige at være fri til at ytre sig (jf. også Gunthel, dette særnummer). På den ene side som eksemplificeret i citaterne fra Abdel fremhæves det, som Isaiah Berlin (1969) har kaldt en *positiv* forståelse af frihed, nemlig en frihed *til*

at (tilegne sig kapacitet til og mulighed for at) ytre sig og blive hørt, også som minoritet. En sådan positiv forståelse af frihed bliver, som vi skal se senere, til tider suppleret med en appel til autoriteter om at beskytte minoriteter mod ytringer, de kan opleve som krænkende eller ekskluderende. På den anden side, som det ses hos for eksempel nogle borgerlig-liberale studerende og politikere, fremhæver et majoritetsfokuseret argument typisk en negativ frihedsforståelse, en frihed *fra* autoriteters indgreb over for og begrænsninger af den enkeltes ret til at ytre sig.³ I de universitetsrelaterede debatter er sådanne argumenter om at opretholde en *negativt* defineret ytringsfrihed især blevet koblet til en kritik af universitetsledelsers tiltag for at fremme inklusion.

Med afsæt i sagen om landelegene vil jeg i denne artikel se nærmere på kontroverserne om inklusion og studerendes ytringer på universitetet. Jeg forstår ytringer bredt som tilkendegivelser (verbalt, skriftligt, kropsligt), der udtrykker eller forstås som udtryk for en særlig holdning eller opfattelse, som andre kan være uenige i. Mit fokus er på betydningen af humor, og hvordan normer og rammer for studerendes „humoristiske“ ytringer forstås og forhandles i et krydsfelt mellem universelle rettigheder, institutionelle normer og værdier og individers oplevelse af at blive anerkendt som legitime deltagere i et større fællesskab på universitetet. Som antropologerne Michiel Swinkels og Anouk de Koning påpeger, kan studier af humor „give indsigt i lokale normer, paradokser, og tabuer og muliggøre forståelse af sociale uligheder og magtrelationer“ (Swinkels & de Koning 2016:9). Sagen om landenavnene kan da også fungere som prisme ikke blot for universitetsspecifikke diskussioner, men også for mere generelle uenigheder om, hvordan et kritisk tænkende og „frit ytrende subjekt“ (Candea et al. 2021:5) forventes at agere.

I analyserne trækker jeg på etnografisk materiale bestående af onlineinterviews og samtaler foretaget især med statskundskabsstuderende under Covid-19-nedlukningerne i 2021,⁴ samt en række universitetsdokumenter, avisartikler, opslag på sociale medier og folketingsdokumenter og -høringer relateret til debatten om landenavnene specifikt og spørgsmål om inklusion og ytringsfrihed på universitetet mere generelt. Jeg viser, hvordan humor har stor betydning for fællesskabsdannelsen og udviklingen af henholdsvis minoritetsfokuserede og majoritetsfokuserede argumenter for ytringsfrihed, men også hvordan den kan spille en rolle for etableringen af epistemisk (u)retfærdighed (Fricker 2007), anerkendelse eller underkendelse af forskellige typer studerende som *vidende* subjekter i egen ret. Selvom humoristiske traditioner godt kan bruges til at etablere nye sociale rum og adressere centrale paradokser eller uligheder inden for og uden for et universitetsstudium, sikrer de dog ikke en løbende og refleksiv håndtering af sådanne paradokser og uligheder – dertil, argumenterer jeg, kræ-

ves andre organisatoriske tiltag og kultivering af særlige former for dialogiske rum og dyder.

Humor og artikulationer af ytringsfrihed og social retfærdighed

Som antropologen Webb Keane (under udgivelse) har vist, er debatter om ytringsfrihed i dag i høj grad debatter om, hvilke *forståelsesrammer* eller *kontekster* der skal være gældende i tolkningen af en ytring. Dette er ikke mindst tydeligt, når uenighederne tager deres afsæt i et spørgsmål om brugen af humor, som det er tilfældet med udklædninger og landelege, og som vi blandt andet så det i forbindelse med „karikaturkrisen“ i 2005 (jf. Kuipers 2011). Humor er en integreret del af den måde, hvorpå mennesker ser, hører og oplever verden, og er som sådan også et vigtigt middel til at forhandle identitet, moral og tilhørsforhold (Kuipers 2016; Holm 2017). Humor kan forene folk i moralsk konsensus og fællesskab, men kan derfor også bevidst eller ubevidst fungere som et middel til at ekskludere, udskamme og disciplinere særlige (grupper af) mennesker – og bruges til at kendetegne særlige „typer“ mennesker (Kramer 2011:138).

I antropologien er humor i relation til udklædning og udklædningsfester blandt andet blevet analyseret som ritualer, hvor eksisterende hierarkier og tabuer suspenderes og vendes på hovedet gennem kaos og drillerier, der kan fungere som (momentant) frisættende eller magtkritiske (Bateson 1958; Sciama 2016). I sin undersøgelse af ingeniørstudiet har My Madsen (2018, 2020a, 2020b) imidlertid også vist, hvordan udklædningspraksisser for studerende kan understøtte udviklingen af særlige kompetencer, der anses som centrale for det givne fag og studie – i ingeniørernes tilfælde en dyrkelse af (særlige typer) forskellighed og aktiv, kreativ fejlen. Hvor Madsen således analyserer udklædningspraksisser som en del af et socialt pensum, der supplerer det rent faglige (se også Gregersen et al. 2021; Hasse 2008a), åbner min empiri fra statskundskabsstudiet i højere grad op for analyser af humorens tvetydigheder, og hvordan humor forhandles og bruges til at adressere, (re)producere eller kritisere særlige magtuligheder. Et fokus på de kontinuerlige forhandlinger af, hvilke forståelsesrammer der skal gøres gældende i tolkningen af „humoristiske“ ytringer, giver således indblik i bredere kampe om, hvem der legitimt kan, må eller bør ytre sig om hvad, hvordan og i hvilke rum.

I forskningslitteraturen om humor skelnes der ofte mellem tre overordnede „klassiske“ tilgange til humor og dens funktion for individer og i samfund (se fx Kuipers 2008; Morreall 2009; Swinkels 2016). For det første *overlegenheds-teorien*, der fokuserer på, at man ved at gøre grin med og more sig over andres ulykker eller afvigelser kan opnå en følelse af overlegenhed og at være bedre

end andre. For det andet *lettelsesteorien*, hvor humor og latter forstås psykologisk som en udløsning af nervøs energi eller undertrykte følelser og lyster. Og for det tredje *chok-* eller *inkongruensteorien*, hvor humor er knyttet til et uventet kognitivt skifte, for eksempel til forventnings- eller regelbrud, der medfører forvirring og latter (se fx Douglas 1968). Især overlegenheds- og inkongruensteoretiske pointer er relevante for denne artikel, idet førstnævnte fremhæver, hvordan humor kan afføde social eksklusion (se fx Bilig 2005), mens sidstnævnte stiller skarpt på ambivalenser og tvetydigheder, og hvordan disse forhandles og fortolkes i forskellige sociale rum.

Det er ikke mindst i forhold til sådanne inkongruenser, at forhandlinger om forståelsesrammer og kontekster bliver central. En forståelsesramme forstår jeg her med inspiration fra Stuart Hall (Hall i Grossberg 1996; se også Clarke 2015; Jackson & Hogg 2010) som en *artikulation* i den dobbelte betydning (på engelsk) af, at noget ytres, og at forskellige elementer sammenkobles til et større betydningshele. Forskelligt positionerede aktører artikulerer så at sige en ytring forskelligt ved at koble den til andre sager, større bevægelser eller særlige nøgleord eller praksisser på tværs af tid og sted. Artikulationer kan derfor ses som translokale i den forstand, at de, som antropologen Aradhana Sharma formulerer det, er „situerede (men ikke fastlåst til et sted) og formet i forbindelse med processer, der transcenderer og går på tværs af forskellige spatiale og tidslige registre“ (Sharma 2008:2).

Som vi skal se, centrerer kontroverserne over brugen af humor sig i høj grad om, hvordan individers erfaringer, interne institutionelle normer og værdier og større (geo)politiske forhold og magtfuldheder skal prioriteres og balanceres. I den forstand kan sagen om landelegene ligesom andre af samtidens heftige debatter om ytringsfrihed, inklusion og social retfærdighed forstås som et udtryk for det, Zigon (2007) kalder et „moralsk sammenbrud“, det vil sige en situation, hvor dominerende normer og værdier udfordres, hvilket afføder etiske refleksioner hos involverede aktører over egen og andres adfærd samt over situationens større samfundsmæssige omstændigheder. Som Zigon viser, kan der netop være forskellige kilder til sådanne etiske refleksioner – fra kropsligt forankrede dispositioner over institutionelle normer og værdier til større offentlige diskurser – imellem hvilke der derfor kan opstå friktion. At have humor eller kunne grine (med) kan i den forbindelse komme til at fungere som en særlig dyd, der ikke blot markerer tilhørsforhold og fællesskab, men også kan få betydning for, hvorvidt man kan blive anerkendt som et vidende subjekt i egen ret.

Landelege og artikulationer af en „joke“

Traditionen med at bruge landenavne og -lege under introduktionsugen på statskundskab var som nævnt blevet kritiseret af forskellige studerende i årene op til afskaffelsen i 2021. I 2018 skrev en statskundskabsstuderende for eksempel en kritisk kommentar i en landsdækkende avis (Saleh 2018). Han kritiserede studiet for at være „homogent“, domineret af hvide middelklassestuderende, der finder sig selv tolerante og åbne, men grundlæggende er „dybt privilegieblinde“ og mangler „forståelse for ulighed“. Som eksempel på denne privilegerede uvidenhed fortalte han, hvordan tutorer for holdet „Algeriet“ et år havde iklædt sig en arabisk klædedragt og råbt, at „de ville ønske, at de var fra Frankrig, for så ville de have rigtig mange penge, og deres børn ville have levet rigtig længe“ (ibid.). For ham afspejlede denne form for stereotypisering ikke blot en manglende historisk forståelse af dehumaniseringen under den franske kolonisering af Algeriet, men også en udbredt tro blandt de studerende på, at „alle er lige“, og at sådanne udklædninger og råb derfor bare er for sjov og essentielt harmløse. Han pegede på, at tutorgruppen i resonans med udbredelsen af #MeToo-bevægelsen i 2018 havde afskaffet en tidligere tradition med kønsopdelt gallaopvarmning i introugen, men at spørgsmålet om ulige magtforhold og dertilhørende privilegier også og fortsat udspillede sig igennem landelegene forklædt som harmløst sjov. Da ledelsen i årene efter debatindlægget – trods igangsatte initiativer og dialog med tutorgruppen for at imødekomme kritikken – fortsat modtog kritiske henvendelser fra enkelte studerende, besluttede den at afskaffe traditionen i 2021 med henvisning til, at „inklusion og integration af alle nye studerende skal stå i højsædet for introugen“.

I en tråd på en facebookside blev det tydeligt, hvordan uenighederne om landelegene reflekterede en kamp om, hvilke forståelsesrammer der ansås som passende og legitime i tolkningen af humoristiske aktiviteter, og derfor hvorvidt landelegene skulle afskaffes eller ej. Da ledelsens beslutning om at afskaffe landenavnene blev annonceret på facebooksidens, kom der hurtigt både positive og negative reaktioner fra nuværende og tidligere studerende på statskundskab. Nogle fandt traditionen værdifuld og skrev for eksempel i genklang med den offentlige diskurs om identitetspolitik og krænkelssparathed: „ærgeligt at vi smider vores traditioner på det identitetspolitiske bål“, „velkommen til det puritanske krænkelsseshelvede“ og „ærgelig politisk korrekthed“. De pegede på, at de nye studerende ikke havde kritiseret traditionen i de formelle evalueringer af introforløbet, og at ledelsens beslutning derfor var grundet i få kritiske henvendelser. Andre var ikke så kedede af at droppe traditionen, men var kritiske over, at *ledelsen* havde indført restriktioner uden at have inddraget tutorerne på en for dem tilstrækkelig måde. De så det som en problematisk umyndiggørelse af

de studerende og som en tilsidesættelse af deres demokratiske indflydelse på instituttet. Andre igen bifaldt beslutningen og vurderede, at der da kunne findes „bedre, sjovere og mere respektfulde måder at knytte folk sammen på i introugen“, og at „der er masser af muligheder for arbitrære gruppeinddelingsnavne, der ikke næres af ulige globale magtforhold og etniske stereotyper“.

Et par enkelte indlæg centrerede sig også om relevansen af landelegene for statskundskabs faglige fokus på stater og deres indbyrdes relationer og i den forstand altså, om der var sammenhæng mellem et socialt og fagligt pensum (jf. Madsen 2018; Hasse 2008a, b). En skrev for eksempel at „(i)ntroforløbet er jo en forsigtig humoristisk forberedelse på den sandhed og virkelighed, der rammer [de nye studerende] som en slædehammer i det øjeblik, de studerende møder [navn på underviser i faget International Politik].“ Men andre opslag indikerede, at legene ikke rigtig involverede fagligt relevante aspekter, idet de kun på overfladisk og stereotypiserende vis adresserede spørgsmål om nationale eller kulturelle forskelle. På et spørgsmål om, hvilke gode grunde der egentlig var til at lave hold med landenavne, skrev en således: „Jeg kan forstå fra en af kommentarerne, at landesystemet bidrager til folks viden om kultur og identitet 😏“, hvor den omvendte smiley netop typisk bruges til at signalere ironi og sarkasme.

Især én ytring – en „joke“ – giver et interessant indblik i de divergerende forståelsesrammer, der er på spil i uenighederne. I tråden lavede en studerende, Carla, følgende „joke“ som kritik af afskaffelsen af landenavnene:

Jeg foreslår at holdene inddeles i Covid-19-mutationer. Så kan Lorte-Kina stadig være med (97 likes, grin, hjerter).

Under introugen et tidligere år havde „Hold Kina“ snydt i det politiske spil, hvor landeholdene konkurrerer mod hinanden. Derefter var det blevet en tradition hvert år at have et Hold Kina, som man med reference til det tidligere snyderi for sjov kaldte „Lorte-Kina“. „Joken“ består således i en tvetydig artikulation og kobling af et globalt forhold (Covid-19, der antoges at have sit udspring i Kina) til en institutionsintern leg relateret til landenavne. Der kom imidlertid hurtigt kritik af Carlas indlæg. Således skrev en anden studerende, Viktoria:

Hej Carla, jeg synes at den der kommentar er fuldstændig unødvendig og ubehagelig. Det virker langt ude, at du laver denne her ‘joke’, som så åbenlyst kommer i forlængelse af massiv coronarelateret racisme over for asiatiske personer. Måske det understreger netop hvorfor, det er godt instituttet (endeligt) har afskaffet landene og dermed muligheden for racistiske kommentarer, jokes, tilråb og udklædninger (41 likes og hjerter).

Derefter udfoldede følgende udveksling sig, hvor en tredje studerende, Frederikke, også blandede sig:

Carla: Hej Viktoria, jeg tror vi har en forskellig opfattelse af hvad der er racistisk, og hvad der er humor. Det tror jeg heller aldrig vi kan blive enige om, og det er egentlig okay. Jeg respekterer at du har en holdning ☺. Men håber også du kan respektere, at jeg har en anden (23 likes).

Frederikke: Carla ... nu er racisme ikke defineret ud fra personlig holdning (12 likes).

Carla: Frederikke. Jeg vil mene man godt kan have en holdning om, hvornår en joke kan være ubehagelig og unødvendig. Min joke skal ses ifb med, at Kina engang snød i politisk spil og derfor er blevet kaldt Lorte-Kina, for sjov, gennem tiden i introforløbene. Jeg synes absolut ikke det er okay, at råbe noget grimt efter en med asiatiske udseende eller andre lignende hændelser, som man har set i tiden med corona, og jeg har svært ved at forstå at det bliver læst ud fra min joke, men respekterer når Viktoria tilkendegiver sin mening ☺. Om racisme er en personlig holdning, den debat går jeg ikke ind i, men jeg synes det er okay, at sige fra, når der bliver læst noget ud af det, som man ikke er enig i (12 likes).

Frederikke: Intentionen behøver ikke være der, for at noget er racistisk. Racisme er systemisk. Derfor kan der netop stadig være hold i Victorias kommentar, selvom du måske ikke selv ser, hvorledes din kommentar bidrager til racegørelse og stereotypificering af kinesere og asiater. Nu valgte du selv at bringe Covid 19 ind i dette, som er en reference til den pandemi, vi står i, og jeg er i den grad enig med Victoria i at tager man de nutidige forhold i betragtning, hvor vi ser asiater blive decideret diskrimineret og angrebet på baggrund af Covid-19 så er din kommentar usmagelig.

Frederikke kommer senere i tråden med en længere udredning om at „racisme er ideologi, som systemisk i samfundet påvirker magtdynamikker og hierarkier [...] og er affødt af tendenser i kolonitiden [...] så nej, det er ikke en personlig holdning og nej, intentionen er ikke alt“. Hun henviser også til, at der er „flere videnskabelige grene“, for eksempel „critical race theory og postkolonisme“, der forklarer, hvordan racebaserede magthierarkier er blevet opretholdt og fortsat eksisterer.

„Joken“ fordrer ikke blot en særlig forforståelse og viden om institutionelle normer og traditioner – eller „det interne sprog“, som en studerende kalder det et sted i facebooktråden – men også en evne eller vilje til på særlig vis at afkoble eller forskyde („dislocate“, Kramer 2011:142) disse fra et spørgsmål om reproduktion af konkrete uligheder og diskrimination i omverdenen. Carla forfægter en særlig form for holdningspluralisme, som hun argumenterer for, at man må respektere. Om „joken“ er sjov eller diskriminerende, bliver for Carla derfor et valg, man kan foretage. Der er intet, der tyder på, at Carla tror, at Viktoria ikke kan „forstå“ joken, idet alle involverede kender til den institutionsinterne brug af

ordet „Lorte-Kina“. Snarere virker det til, at Carla tolker Viktorias kritik som det, Kramer (2011) kalder „responsvigt“ („response failure“), hvor det antages, at en modtager godt forstår en joke, men vælger bevidst eller ubevidst ikke at finde den sjov. For Carla bliver etisk adfærd derfor et spørgsmål om accept og kultivering af en særlig (intern) humoristisk sans, der anerkender tvetydigheden i joken.

Til forskel fra Carlas fokus på individuel holdning kobler Viktoria og Frederikke ytringen til et spørgsmål om systemisk racisme, der eksisterer uafhængigt af intentioner eller holdninger. Her identificeres og forankres etisk adfærd også *epistemisk* som et spørgsmål om en særlig viden (fx postkoloniale studier og critical race theory), snarere end *politisk* som et spørgsmål om holdning og valg. Samme epistemiske argumentation var central i førnævnte debatindlæg (Saleh 2018), der netop kritiserede studerendes privilegieblindhed og uvidenhed om ulighed. Som Kramer har vist i sine analyser af debatter om „voldtægtsjokes“, bliver forståelsesrammen for en „joke“ derfor ikke blot et spørgsmål om de umiddelbare omgivelser, men involverer også „interdiskursive links til andre samtaler såvel som ideologier, der implicit guider taleren i deres produktion og konsumtion af humor“ (Kramer 2011:138). Og som i debatterne over „voldtægtsjokes“ (op.cit.152) opstår der på den citerede facebooktråd to stærke positioner, der ser den anden som havende en forvrænget eller forkert virkelighedsforståelse: på den ene side en „pro-joke“-position, der fremhæver jokens inkongruens som sjov og ser kritikerne som nogle, der tager joken for bogstaveligt, overreagerer og derfor vælger ikke at grine af den. Og på den anden side en „kontra-joke“-position, der i højere grad er i resonans med overlegenhedsteoretiske forståelser, idet de ser sig selv som sensitive over for diskrimination og andres lidelser, mens de betragter jokefortalerne som nogle, der på moralsk forkastelig vis griner af og reproducerer uligheder og andres smerte.

Om fællesskab, ulighed og betydningen af at grine (med)

Den form for tvetydig humor, som „joken“ på facebookside rummer i forhold til behandlingen af magtuligheder, synes imidlertid at spille en mere generel rolle på studiet. Ulla, der havde været studenterpolitisk aktiv i en årrække, beskrev, hvordan humor og „det grænseoverskridende bliver det, der binder folk (sammen), altså ikke bare humor, men sådan lidt grov humor ik’. Det skal gå til kanten“. Hun fremhævede, hvordan hun oplevede, at mange studerende og undervisere på ofte jokende ironiske måder talte en „ekstrem selvforståelse“ frem af at være „elite“. Hun gav som eksempel, hvordan der over indgangen til de studerendes café står „Velkommen i samfundets top“ – et citat fra en professor på studiet, der havde budt nye studerende velkommen med disse ord. Ulla be-

skrev citatet som en mellemting mellem selvironi og selvopfattelse; og ligeledes med tekster i et sanghæfte til deres julegalla „med sådan noget ‘Danmark skal trælbindes’ og sådan noget ‘vi er eliten’ igen og igen“. Allerede den første dag på studiet, sagde hun, var der

helt klart sådan en ‘vi er de bedste’, samtidig med at der jo også bliver grint lidt af det der med ‘vi er eliten’; det bliver der altid lavet sjov med, fordi det kan man jo ikke tage på sig, det kan man jo ikke gå rundt og sige, det er jo for kikset, men den ligger der stadigvæk, ik’.

Humor bliver her tydeligvis en måde at adressere tvetydige positioner og ambivalente selvforståelser, der på den ene side synes præget af en form for etisk lighedsideal, hvor det ikke går an at fremhæve forskelle og hierarkier, og på den anden side også afspejler det faktum, at studiet, som er blevet kaldt „Danmarks mest socialt skæve universitetsuddannelse“ (VIVE 2022), primært befolkes af privilegerede (hvide) studerende fra velstillede akademikerhjem, der kan få magtfulde job og stillinger i samfundet efter endt studie.

Selvom humor på denne måde kan bruges til at udtrykke og undersøge ambivalenser og tvetydigheder, så tilbyder den, som Kuipers (2016:126) også anfører, ikke nødvendigvis en måde at løse disse ambivalenser på. Snarere ser det ud til, at eksisterende traditioner for brug af humoristiske lege kan komme til at reproducere uligheder, både internt blandt de studerende og i forhold til den større omverden. Gennem traditioner som landelegene skabes og videreføres der nemlig et fællesskab, der synes bundet op på et særligt „humorregime“ (Kuipers 2011) i form af uskrevne regler om, hvem der er berettiget til humor og grin om hvad og hvornår i en given sammenhæng.

I etableringen og reproduktionen af dette humorregime synes tutorinstitutionen, dens omfang og form at spille en særlig rolle. Det var nemlig både populært og statusgivende at være tutor, og i 2021 blev der ud af ca. 200 ansøgere valgt hele 120 tutorer til de ca. 320 nye studerende på statskundskab og samfundsfag. Rebecca, der læste på kandidatuddannelsen og selv havde været tutor ad flere omgange, fortalte mig, hvordan hun oplevede tutorfællesskabet som meget stærkt og som noget, man bliver „suget helt ind i“. Det at fortsætte traditionerne og genopleve de humoristiske og drillende lege fra ens egen studiestart ved at reproducere dem for de nye studerende skabte et særligt sammenhold blandt de mange tutorer. Men dette omfattende tutorfællesskab og de identitetsgenererende aktiviteter på tværs af årgange gjorde det dog også svært at ændre traditionerne eller at fravælge at deltage i dem (jf. også Madsen 2018; Hasse 2008a).

Abdel fortalte, hvordan han også selv som førsteårsstuderende havde klædt sig ud og havde grinet af andres (stereotypiserende) sange og udklædninger. Men det var der særlige årsager til.

Jeg var jo meget ung, da jeg startede [på studiet] [...] og jeg grinte meget med, fordi jeg ligesom ikke ville være den sure brune mand, der gjorde oprør, så jeg grinte bare med, og det var ligesom min måde at overleve på ik' – holde det ud i strakt arm og på en eller anden måde bare leve med det. [...] det er virkelig svært som etnisk minoritet [...] at påpege det her problem i den første uge, man er startet på studiet, når man ser 290 andre hvide studerende, der råber alle de her ting [...] Man vil gerne passe ind. Man vil gerne være imødekommende, så derfor klager man ikke, så derfor siger man ikke så meget.

I analysen af facebooktråden så vi, hvordan etableringen af humor som en „holdning“ er forbundet med forståelsen af et institutionelt fællesskab, hvor man – hvis man forstår en „joke“, men vælger ikke at grine – bryder med de sociale normer og kan fremstå antisocial. I Abdels tilfælde vælger han at grine *med*, selvom han ikke finder det sjovt, og kobler det til et spørgsmål om (social) „overlevelse“ og at kunne være en del af fællesskabet ved på sin vis at gøre „jokesene“ til noget eksternt og holde dem på afstand. En positionering uden for det gældende humorregime ville så at sige fungere som et stigmatiserende kendetegn og en identificering af ham som en særlig „type“ menneske (jf. Kramer 2011:138), nemlig som en „sur brun mand, der gør oprør“ – en protestfigur, hvis affektive ytringer anses som illegitime inden for (den hvide majoritets) gældende normer og fællesskab (jf. også Zembylas 2022; Ahmed 2012).

Rebecca og Amina, der begge havde været tutorer, havde også grinet af landlegsudklædninger og sange, da de begyndte på studiet. Dog ikke for som Abdel at „overleve“ socialt, men fordi de faktisk havde fundet det sjovt. Amina, som var født i Danmark og havde forældre med henholdsvis asiatisk og dansk baggrund, fortalte, hvordan hun først senere og gradvist gennem læsning af for eksempel postkolonial litteratur og ved at arbejde med inklusion og diversitet som frivillig og i studiejobs havde fået blik for, at legene kunne afføde problematiske og ulighedsskabende stereotypiseringer. En lignende læreproces pegede Rebecca på. Rebecca identificerede sig som hvid dansker, men havde baggrund i en minoritetsreligion. Med specifik reference til udklædninger fra „Hold Thailand“ med sange og jokes om „sexturisme“ og „lady boys“ sagde hun:

sådan dengang jeg startede, er jeg helt sikker på, at jeg har siddet og grint af de ting og ikke selv forstået, hvor fuldstændig vanvittigt det var. Det må jeg være ærlig og sige, der var jeg slet ikke kritisk nok, eller sådan, forstod ikke, hvad der var på spil. [...] Jeg har ikke forstået, at [jeg], når jeg selv bare griner af, at der bliver lavet en [religions]joke om mig, også legitimerer racistisk opførsel, og [...] da jeg var ny studerende, jeg var med til at legitimere, at det var normen her, det er sådan her, vi snakker om hinanden og til hinanden, og det er jo jokes og sådan udklædninger og råb og alt muligt, som gør ondt på andre.

Ligesom Viktoria og Frederikke i facebooktråden ovenfor flytter Rebecca så at sige forståelsen af „jokes“ og landelegsaktiviteter fra et humorregime baseret på institutionsinterne traditioner til et andet, der vægter globale magtuligheder og dertilhørende (potentielle) subjektive erfaringer med diskrimination højere. Hun fortalte, hvordan hendes gradvist mere kritiske tilgang til traditionerne blandt andet udsprang af, at hun havde læst litteratur om racisme og kolonialisme og af Black Lives Matter-bevægelsen, af hvilken hun havde „lært en masse“. Men den udsprang også af personlige erfaringer som tutor, hvor hun havde oplevet den daværende tradition med kønsopdelte aktiviteter forud for gallamiddagen i introugen som ekstremt problematisk, baseret på gammeldags og stereotypiserende kønsnormer. De mandlige studerende, sagde hun, skulle på et individuelt løb med forskellige udfordringer, der mundede ud i, at de havde „stået og råbt ‘magt’ og sådan noget med en voldsom energi“, mens de kvindelige studerende sad i et klasselokale og „spiste flødeboller og chips og dip, basically“, mens de skulle vente på, at de mandlige studerende hentede dem til gallamiddagen. Nogle af de mandlige studerende havde desuden også fortalt hende, at de havde oplevet aktiviteterne som alt for grænseoverskridende (jf. også Engmann 2014).

Med den gradvise udvikling fra at „grine“ til at være „kritisk“ funderet i en blanding af personlige erfaringer, videnskabelig litteratur og kritikker fremført gennem større sociale bevægelser forskyder Rebecca – ligesom Viktoria og Frederikke – forståelsen af humor fra et spørgsmål om „holdning“ til et spørgsmål om en særlig „forståelse“ og „viden“. Hun peger på, at ytringer – det være sig via udklædninger, råb eller jokes – kan „gøre ondt på andre“, og centrerer dermed sine etiske refleksioner (jf. Zigon 2007) om kropsligt forankrede dispositioner og oplevelser snarere end fremhævelsen af en for majoriteten fællesskabsdannende værdi af institutionelle traditioner. Som jeg skal vise i det følgende, er det imidlertid væsentligt, at humoristisk adfærd på universitetet ikke blot relaterer til udfordringer omkring anerkendelse og social in-/eksklusion fra et fællesskab, men også kan have konsekvenser i forhold til produktionen af det, filosofen Miranda Fricker (2007) har kaldt *epistemisk uretfærdighed* – det vil sige en uretfærdighed, der består i, at nogle underkendes som „vidende subjekter“.

Krænkelser, social anerkendelse og epistemisk (u)retfærdighed

Både Abdel, Rebecca og en tredje medstuderende Mehmet, der ligesom Abdel havde forældre, som kom fra et mellemøstligt land, fortalte, hvordan de generelt oplevede, at der på studiet herskede en stemning af, at man kunne „joke om alt“. Mehmet gav som eksempel, hvordan en kvindelig medstuderende, som han ikke kendte, til en fredagsbar bare var kommet op til ham og i „sjov“ havde spurgt:

„Vil du helst kaldes perker eller indvandrer?“ For ham gav det „genklang af noget racisme og biases, noget fordomsfuldhed og nogle nedværdigende syn på brune og sorte mennesker“, som han havde mødt på forskellige måder i det sociale liv på studiet. Han sagde så:

men ja, det var den uretfærdighed, jeg mødte, og den fordomsfuldhed, den latente racisme og ligesom det, som mange hvide etniske danskere tror, bare er sjovt, og det er bare hygge, dansk hygge, og vi skal kunne grine af alt og sådan nogle ting. Det var det bare ikke for mig i hvert fald. [...] mange andre ville jo sige, ej, men har det overhovedet noget [at gøre] med race eller øh, men det føles på den måde, altså, det er svært at beskrive det, men det *føles* på den måde.

Samme lidt udefinerbare følelse af racisme fra grupper af hvide majoritetsdanske studerende havde Omar, en anden studerende med minoritetsetnisk baggrund, haft – ikke mindst efter at han på et tidspunkt aktivt havde kritiseret studiet for at reproducere magtfuldheder og diskriminerende normer. Han fortalte om en episode, hvor han i studentercaféen havde siddet ved siden af en gruppe majoritetsdanske studerende, der havde snakket om noget sport. Han sagde:

de [andre studerende] føler, de kan gøre sjov med alting, de føler, de kan, når jeg stiller mig op i debatten, så kan de, så kan de godt lave jokes omkring sorte i Afrika. [...] de bruger N-ordet, sorte og siger, at de er født til at løbe og sådan nogle ting [...] øh, og de ved godt, jeg sidder ved siden af og lige har [været aktiv i debatten], det er bare ubehageligt, det er jo, ja, jeg ved ikke. Det er også svært at forklare. Der ligger sådan en ubehagelig fornemmelse, at de er modstandere af mig.

Netop fordi humor spiller en vigtig rolle i genereringen af et fællesskab og en identitet på studiet, og fordi den præges af tvetydige „jokes“ og ytringer, bliver oplevelsen af diskrimination eller eksklusion subtil og ikke fuldstændig entydig. For Mehmet „føles“ „jokesene“ racerelaterede. For Omar afføder de en „ubehagelig fornemmelse“ af modstand og modvilje mod hans person. Men begge siger, at det er „svært at beskrive“ og „svært at forklare“.

Deres oplevelser kan med Miranda Fricker (2007) siges at involvere en særlig type epistemisk uretfærdighed. Fricker skelner overordnet mellem to typer epistemisk uretfærdighed. Dels *hermeneutisk uretfærdighed*, som består i, at der kollektivt set ikke er ord til at beskrive og begrebsliggøre visse (især marginaliserede) individers eller gruppers sociale erfaringer. Og dels det, hun kalder *vidnesbyrduretfærdighed*, som består i, at en „lytter“ på grund af fordomme om en „talers“ identitet og gruppetilhør ikke anerkender talerens ytringer som reelle, signifikante eller troværdige (ibid.). Mehmet og Omar synes at have ord til at beskrive deres oplevelse (de refererer til fordomsfuldhed, nedværdigende syn,

racisme), men beskriver det samtidig som nogle lidt svært definerbare følelser og fornemmelser, og i de to konkrete situationer siger de da heller ikke fra over for dem, der laver „sjov“. Ikke desto mindre afspejler situationerne, at afsenderne af „jokesene“ enten ikke er opmærksomme på, ikke forstår eller simpelthen bare ikke deler Mehmet og Omars perspektiv. I det omfang afsenderne kan formodes at vide, at Mehmet og Omar oplever de „jokende“ ytringer som nedværdigende, stereotypiserende eller som en kritik af deres person, kan man tale om, at der sker en form for implicit vidnesbyrduretfærdighed. Eller for at lave en pendant til Kramers begreb om „responsvigt“ (hvor en modtager forstår joken, men vælger ikke at grine) kunne man se det som en form for „afsendersvigt“, hvor jokens afsender underkender, er uvidende om eller ignorerer, at joken kan reproducere eksisterende uligheder og diskrimination af særlige personer.

At grænsedragninger i forhold til humor imidlertid også kan medproducere mere direkte former for vidnesbyrduretfærdighed blev dog tydeligt, da Mehmet fortalte mig, hvordan det, han kaldte sin hverdagslingo – en særlig jokende og direkte måde, han taler med sine kammerater på – var blevet påtalt og sanktioneret af nogle medstuderende. Han beskrev en episode til en fredagsbar:

Jeg har jo sådan en lingo, jeg kan slå over i, hvor jeg har siddet og drillet en eller anden kammerat. Jeg har på den her lingo altså sagt et eller andet til ham [om noget med et fodboldhold], og han forstår det godt, og han griner, og så var der en pige, der vendte sig om og så siger hun, ‘hvis du er utilfreds med det der, så må du gå ud og bede til Allah’ [...] og vi sad sådan 10-15 mennesker, og så gik jeg op og slukkede musikken, og så sagde jeg: ‘Du skal aldrig nogensinde kommentere sådan noget om mig igen’ [...] Det endte faktisk med, at folk stod og omfavnede [og trøstede] hende. Mens jeg skulle stå og forsvare, at jeg ikke ville finde mig i at få sådan nogle kommentarer.

Mehmets ytringer af modstand mod den eksterne kritik af hans (interne) joke til sin kammerat afvises her som legitime og troværdige af flertallet i fredagsbaren, og han positioneres på sin vis som det, Abdel ovenfor kaldte „den vrede brune mand“. De andre studerende giver opmærksomhed til og omfavner den (hvide) kvindelige medstuderendes oplevelser snarere end Mehmet's. Hans vidnesbyrd anerkendes så at sige ikke som legitimt (jf. Fricker 2007).

Mehmet og Omars forskellige oplevelser med brugen af humor, og hvordan der i forskellige situationer etableres grænser for legitim og illegitim humor, er interessant i forhold til en mere generel diskussion af, hvad det vil sige at være „krænket“. Som nævnt er der i Danmark såvel som i den engelsksprogede verden rejst kritik af, at studerende i dag er „krænkelsesparate“, oversensitive og sårbare „snefnug“ uden sans for humor og med en uvilje til at indgå i sammenhænge, der kan gå imod deres egen overbevisning (se fx Lukianoff & Haidt

2018; Campbell & Manning 2014, 2015; se også Anbert dette temanummer). I denne kritik bliver „krænkelser“ således primært gjort til et spørgsmål om en ny generations skrøbelige indre følelsesliv.

Eksemplerne med Mehmet og Omar giver imidlertid et andet indblik i, hvad det kan betyde at opleve sig „krænket“ på grund af andres brug af humor – eller for den sags skyld, hvad det kan betyde at fremføre et ønske om at undgå humoristiske aktiviteter, der potentielt kan „krænke“ nogen, som Abdel gjorde i artiklens indledning. Det bliver således tydeligt, hvordan oplevelsen af krænkelser (her) ikke blot kan reduceres til et spørgsmål om individuelle sårede følelser, men netop rummer aspekter af både social og epistemisk karakter. Filosofen Emily McTernan (2021, 2023) har argumenteret for, at det at føle sig krænket („take offence“) og at identificere noget som krænkende ofte kan og bør forstås som en særlig modstandsform – nemlig som en måde, hvorpå man kan yde modstand mod en fornægtelse af ens sociale status. Dertil kan man tilføje som vist i analyserne ovenfor, at det også kan forstås som en modstand mod en underkendelse af ens legitimitet som en vidende person. At ytre sig kritisk og påpege diskrimination og krænkelser bliver i den forstand et forsøg på at kæmpe for eller bevare sin og andres (lige)værdighed som menneske.

Konklusion

Brugen af humor og etableringen og forhandlingen af dominerende humorregimer har ikke blot indflydelse på de fællesskaber, der kan dannes på universitetet. Med afsæt i debatten om afskaffelsen af lande- og -lege på statskundskabs introduktionsforløb har jeg vist, hvordan spørgsmål om social anerkendelse og inklusion af en stadigt mere mangfoldig studentergruppe på flere måder fletter sig sammen med spørgsmål af mere epistemisk karakter. De studerende diskuterer for eksempel, hvorvidt forståelsen af humor og jokes er et spørgsmål om (individuel) „holdning“ og „valg“, eller om den skal etableres gennem en særlig form for „viden“, erfaringsbaseret såvel som videnskabelig, der giver indblik i eksisterende uligheder og uretfærdigheder. Offentlige diskurser, institutionelle normer og traditioner for brug af humor og lege samt subjektive kropslige dispositioner og erfaringer med for eksempel diskrimination indgår således på forskellig vis i de etiske refleksioner og forståelsesrammer, der artikuleres af forskellige aktører i debatten. Nogle finder landelegene sjove, mens andre „griner med“ for ikke at stå uden for fællesskabet. Flere af de studerende, jeg snakkede med, som var kritiske over for landelegene, beskrev en form for gradvis læring og forskydning i deres forståelse af aktiviteterne – fra at deltage i, anerkende og acceptere de institutionsinterne lege til at se dem i et andet perspektiv og artiku-

lere dem i forhold til større sociale og globale magtfulgheder. En sådan reartikulation og forskydning af forståelsesrammen fra et spørgsmål om „holdning“ til „viden“ rummer dermed også mulighed for indsigt i det, Fricker (2007) kalder epistemisk uretfærdighed.

Hvor humor og jokes i den offentlige diskurs ofte fremhæves som et væsentligt element af ytringsfriheden og som havende en frisættende og kritisk funktion (jf. Kuipers 2011), afspejler denne artikels analyser, hvordan humor som indlejret i institutionelle traditioner og normer rummer en tvetydighed, der på en og samme tid muliggør en skabelse af fællesskab (for nogle) og en (re)produktion af social marginalisering og epistemisk uretfærdighed (for andre). Ved at reducere kritikken af landelegene til et spørgsmål om en gruppe (minoritets)studerendes „krænkede følelser“, som det i høj grad skete i den offentlige diskurs, mister man blik for humorens flertydige funktioner, og hvordan etableringen af særlige humorregimer ikke blot kan få betydning for den enkelte studerendes deltagelse og anerkendelse i et socialt fællesskab, men også for, hvorvidt de kan ses og anerkendes som vidende og legitimt ytrende subjekter i egen ret, i stand til fri og kritisk tænkning.

Artiklen viser således også, hvordan det dominerende og traditionsbårne humorregime på uddannelsen fungerer som mere end blot et internt „socialt pensum“, der lægger sig op ad og supplerer et fagligt pensum (jf. Madsen 2018). Det knytter an til mere almene uenigheder om gældende samfundsnormer og -værdier, om idealer for den ønskværdige og kritisk tænkende borger snarere end blot for den gode studerende på et specifikt studie. Og her kommer der forskellige ideer om kritik og kritisk tænkning i spil. Mobiliseringen af argumenter om inklusion og ligestilling trækker således ofte på en forståelse af kritisk tænkning, der i tråd med overlegensteoretiske tilgange stiller skarpt på humorens diskriminerende aspekter. Modsat – med mobilisering af argumenter om ytringsfrihed – kan det at have en (særlig) sans for humor – på ofte ambivalente måder – komme til at fungere som markør for en moderne, rationel subjektivitet, hvor det at være et frit og kritisk tænkende og ytrende individ indebærer at kunne og turde grine og ironisere over blandt andet magthierarkier og uligheder (jf. Swinkels & de Koning 2016:8).

Som skitseret i indledningen kan vor tids kontroverser over ytringsfrihed og inklusion på universiteterne i nogen grad forstås som et paradoks, affødt af divergerende forståelser af, hvad det vil sige at være *fri* til at ytre sig, og hvordan minoritets- og majoritetsfokuserede forståelser af positiv og negativ frihed skal balanceres og kombineres. Friheden og ligheden til at ytre sig hænger her også sammen med forskellige forståelser af demokrati, og hvordan det sikres, at mindretallet og de, der ytrer sig imod gældende normer eller forståelser, kan få rum

og sprog til at udtrykke sig og indgå i en større fælles samtale og i beslutningsprocesser. Tvetydig humor og jokes kan i den forbindelse måske nok bruges til at adressere eksisterende uligheder og paradokser, men rækker, som jeg har vist i artiklen, typisk ikke til at generere forandringer eller skabe rum for løbende refleksion og håndtering af sådanne paradokser.

For Miranda Fricker (2007) ligger løsningen på epistemiske uretfærdigheder i kultiveringen af særlige *dyder* eller *sensibiliteter* – dels i form af evnen til at kunne lytte fordomsfrit og at være opmærksom på, hvordan fordomme og stereotyper kan influere ens vurdering og (af)vejning af den andens troværdighed (vidnesbyrdretfærdighed), dels i form af en anerkendelse og udvikling af sprog og begreber, hvorigennem også marginaliserede personer/grupper kan udtrykke deres erfaringer og oplevelser (hermeneutisk retfærdighed). Flere af de studerende, jeg snakkede med, pegede på lignende løsninger. Men de pegede også på, hvordan organisatoriske forhold – som de studerendes (reducerede) demokratiske stemme og ledelsers til tider egenrådige tiltag og forsøg på at inddæmme medieshitstorme og sikre det institutionelle omdømme (jf. Power et al. 2009) – fik en væsentlig betydning for, hvilke ytringer der kunne artikuleres, høres og gøres til genstand for større refleksion i institutionen. Etableringen af rum for konstruktiv dialog og læring på tværs af forskelle synes i den henseende stadig mere centralt. Så retten til at ytre sig i højere grad bliver suppleret med et ansvar for også at lytte og en forpligtelse til kontinuerligt at forholde sig reflektivt til de mange forskellige forståelsesrammer og fællesskaber, man som studerende i dag møder og indgår i.

Tak

Artiklens empiri er genereret som en del af det DFF-finansierede forskningsprojekt *Fighting for e/quality: Comparative Ethnographies of New Student Movements* (9037-00160B), der gennem antropologiske studier i USA, UK og Danmark undersøger studerendes forsøg på at gøre deres institutioner mere inkluderende og socialt retfærdige. Tak til Danmarks Frie Forskningsråd.

Noter

1. Stort set siden Københavns Universitets grundlæggelse i 1479 har der været diskussioner om grænseoverskridende optagelsesritualer og sexistiske/seksualiserede rustursforløb – og i hvilken grad disse er acceptable eller ej i bestræbelsen på at skabe et særligt (indviet) fællesskab for de studerende på universitetet (Pedersen & Frydenlund 2021; Engmann 2014; Madsen 2020a, b; Gregersen et al. 2021). I takt med at universiteterne og grupper af studerende har sat øget fokus på og lavet tiltag for at fremme inklusion, er flere sager blevet debatteret i offentlig-

heden. Udover udklædningssager, blandt andet på jura- og antropologistudiet (Baggersgaard 2018; Böttcher 2016; Dandanel 2018), har der blandt andet været debat om stereotype temaer for fredagsbarer (fx jødetema, Zieler 2017), brugen af binært køn i statistikundervisningen på biologi (Bjerre 2019; Meyer 2019), valget af *Den danske sang er en ung blond pige* som morgensang på et institut (Maach 2018; Mordhorst 2020), en mail fra en institutledelse med gode råd til at skabe et inkluderende miljø også for (nonbinære) queerstuderende (Østebo 2019), et åbent brev til Københavns Universitet om at bekæmpe racisme i akademia (Questiaux & Mortensen 2020) og borgerlige og socialdemokratiske studerendes valgplakater med slogans som „Nej tak til identitetspolitik“, „Nej tak til krænkelssparathed“, der blev revet ned eller påklippet modslogans som for eksempel „Nej tak til privilegieblindhed“ (Rasmussen 2019).

2. En konservativ folketingspolitiker indkaldte således uddannelses- og forskningsministeren til åbent samråd om, hvorvidt „ministeren er enig i, at det hører inden for ytringsfrihedens rammer, at studerende som en del af deres studier har lov til at klæde sig ud baseret på nationaliteter og lave satiriske indslag, for eksempel i forbindelse med introdage, studenterrvyer eller andre studenteraktiviteter i regi af universitetet“ (UFU 2021). Om den konkrete sag på statskundskab blev uddannelses- og forskningsministeren bedt om at oplyse, „hvad ministeren vil gøre for at sikre de studerendes ytringsfrihed, herunder om ministeren vil præcisere overfor universiteternes ledelse, at de ikke kan sanktionere de studerende, hvis deres ytringer ligger inden for ytringsfriheden“ (ibid.). Samrådet blev i sidste ende dog afløst af spørgsmålsstilleren uden yderligere officiel begrundelse.
3. De forskellige vægtlægninger af henholdsvis positiv og negativ frihed i begrebet ytringsfrihed kan også ses afspejlet ved, at der på græsk findes to ord, *parrhesia* og *isegoria*, der begge oversættes til ytringsfrihed (Bejan 2017, 2021). *Parrhesia* fokuserer lidt karikeret sagt på den *individuelle frihed* til at ytre sig om hvad som helst, til hvem og hvordan man måtte ønske det, inden for lovens rammer. *Isegoria* derimod fokuserer på spørgsmål om *lighed* i muligheden for at ytre sig og at blive hørt. Som den politiske teoretiker Teresa M. Bejan (2017, 2021) har peget på, afspejler kontroverserne om ytringsfrihed på universiteter i den vestlige verden i dag i høj grad denne dobbelthed og en kamp om, hvordan friheden og ligheden til at ytre sig skal balanceres og forvaltes.
4. Jeg har i perioden foretaget interviews med i alt 25 studerende og 4 ledere på tværs af forskellige institutter, der på forskellig vis har været involveret i tiltag eller diskussioner om inklusion, antidiskrimination eller social retfærdighed i faglige og/eller sociale sammenhænge på universitetet. På statskundskab foretog jeg interviews med 8 statskundskabsstuderende og 1 leder, hvoraf nogle er interviewet flere gange. 3 havde været studenterpolitisk aktive, og 4 var nuværende eller tidligere tutorer. Ud af de 8 identificerede 3 sig som minoritetsetniske danskere og „brune“, mens yderligere 2 havde familiære bånd til lande i Asien eller Mellemøsten, men identificerede sig som „hvide“ og ikke minoritetsetniske danskere. Én tilhørte en minoritetsreligiøs baggrund. Alle navne på studerende, der er citeret fra interview eller sociale medier, er pseudonymer.

Litteratur

Ahmed, Sara. 2012. *On being included. Racism and Diversity in Institutional Life*. Durham: Duke University Press.

Baggersgaard, Claus. 2018. „Indianer, mexicaner, OL-deltager – det må du ikke klæde dig ud som på Jura“. *UniAvisen*. 19. september, 2018. <https://uniavisen.dk/indianer-mexicaner-ol-deltager-det-maa-du-ikke-klæde-dig-ud-som-paa-jura/>.

Bateson, Gregory. 1958. *Naven. A Survey of the Problems suggested by a Composite Picture of the culture of a New Guinea Tribe drawn from Three Points of View*. Second edition. Stanford: Stanford University Press.

Engmann, Theis. 2014. „Sex og grisehoveder på rustur ved Københavns Universitet“. *Berlingske Tidende* 22. maj 2014. <https://www.berlingske.dk/samfund/sex-og-grisehoveder-paa-rustur-ved-koebenhavns-universitet>.

Ford, Thomas & Mark Ferguson. 2004. “Social consequences of disparagement humor: A prejudiced norm theory”. *Personality and Social Psychology Review* 8(1):79-94. Doi: 10.1207/S15327957PSPR0801_4.

Fricke, Miranda. 2007. *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press.

Gregersen, Andrea Fransiska Møller, Henriette Tolstrup Holmegaard & Lars Ulriksen. 2021. “Transitioning into higher education: rituals and implied expectations”. *Journal of Further and Higher Education* 45(10):1356-70. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2020.1870942>.

Grossberg, Lawrence. 1996. On Postmodernism and Articulation: An Interview with Stuart Hall. I D. Morley & K.H. Chen (red), *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*, 151-73. New York: Routledge.

Hasse, Cathrine. 2008a. “Learning and Transition in a Culture of Playful Physicists”. *European Journal of Psychology of Education* 23(2):149-64. <https://www.jstor.org/stable/23421595>.

———. 2008b. Cultural Body Learning. The Social Designation of Code-Curricula. I T. Schilhab, M. Juelskjær & T. Moser (red.) *Learning Bodies*, 193-214. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Holm, Nicholas. 2017. *Humour as Politics. The Political Aesthetics of Contemporary Comedy*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Jackson, Ronald L. & Michael A. Hogg. 2010. Articulation theory. I *Encyclopedia of Identity* vol. 1:37-39. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc., <https://doi.org/10.4135/9781412979306>.

Keane, Webb. Forthcoming. When Speech isn't Free: Variation of Metapragmatic Struggle. I M. Canda, M. P. Heywood, T. Fedirko & F. Wright (red). *Anthropologies of Free Speech: Comparative Perspectives on language, Ethics and Power*. Toronto: University of Toronto Press.

Khasnabish, Alex. 2013. Tracing the Zapatista Rhizome, or, the Ethnography of a Transnationalized Political Imagination. I J.S. Juris & A. Khasnabish (red). *Insurgent Encounters. Transnational Activism, Ethnography, and the Political*. Durham & London: Duke University Press. S. 66-88.

Konservative studerende, KU. 2019. *Åbent brev til Folketingets Uddannelses- og Forskningsudvalg*. Uddannelses- og Forskningsudvalget 2019-20. UFU Alm. Del – Bilag 41.

Kramer, Elise. 2011. “The playful is political: The metapragmatics of internet rape-joke arguments”. *Language in Society* 40(2):137-68. <https://doi.org/10.1017/S0047404511000017>.

Kuipers, Giseline. 2011. “The politics of humour in the public sphere: Cartoons, power and modernity in the first transnational humour scandal”. *European Journal of Cultural Studies* 14(1):63-80. DOI: 10.1177/1367549410370072.

———. 2016. “Follow the Joke: Humor and Ethnography”. *Etnofoor* 28(2):125-29. <https://www.jstor.org/stable/44013450>.

Lewis, Paul. 2006. *Cracking Up: American Humour in a Time of Conflict*. Chicago: University of Chicago Press.

Maach, Maja Lærke. 2018. „Underviser på CBS følte sig krænkede over ‘Den danske sang er en ung blond pige’“. *DR.dk* 19. december 2018. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/underviser-paa-cbs-foelte-sig-krænket-over-den-danske-sang-er-en-ung-blond-pige>.

Madsen, Mette My. 2018. Fællesskabets ingeniører: en antropologisk analyse af studiestartsaktiviteter for ingeniørstuderende. *Ph.d.-afhandling*. Institut for Antropologi. Københavns Universitet.

———. 2020a. “Hyper-ideal Sociality. Rushing Activities as Extreme Rituals of Learning Professional Conduct”. *Journal of extreme anthropology* 4(2):89-110. <https://doi.org/10.5617/jea.8634>.

———. 2020b. „At undskyldte eller ikke undskyldte. Er det spørgsmålet?“ Position. *Tidsskriftet Antropologi* 82:153-59. <https://doi.org/10.7146/ta.vi82.128906>.

Marker, Silas L. & Vincent F. Hendricks. 2019. *Os og dem. Identitetspolitiske akser, ideer og afsporede debatter*. København: Gyldendal.

McTernan, Emily. 2021. “Taking offense: An emotion reconsidered”. *Philosophy & Public Affairs* 49(2):179-208. <https://doi.org/10.1111/papa.12188>.

———. 2023. *On Taking Offence*. Oxford: Oxford University Press.

Messerschmidt, Morten & Jens Henrik Thulesen Dahl. 2019. Forespørgsel nr. F5: *Forespørgsel til uddannelses-og forskningsministeren om nysprog*. 21. november 2019.

Meyer, William Leerbeck. 2019. „Krænkelsesdebat: studerendes kritik af køn i statistik på biologi blev misforstået“. *Akademikerbladet* 12. februar 2019. <https://www.akademikerbladet.dk/aktuelt/2019/februar/krænkelssesdebat-studerendes-kritik-af-koen-i-statistik-paa-biologi-blev-misforstaet>.

Mordhorst, Mads. 2020. „Der var slet ikke nogen krænkelsesdag“. *Berlingske* 5. december 2020. S. 8. <https://www.berlingske.dk/kronikker/sangepisoden-der-blev-en-identitetspolitisk-evergreen>.

Morreall, John. 2009. *Comic Relief: A comprehensive Philosophy of Humor*. Hoboken: Wiley-Blackwell

Pedersen, Maria Brus & Sally Frydenlund. 2021. „Tidslinje: Sager om identitetspolitik og krænkelse på Københavns Universitet“. *UniAvisen* 3. marts 2021. <https://uniavisen.dk/overblik-saadan-ende-koebenhavns-universitet-midt-i-krænkelssesdebatten-2/>.

Power, Michael, Tobias Scheytt, Kim Soin & Kerstin Sahlin. 2009. “Reputational Risk as a Logic of Organizing in Late Modernity”. *Organization Studies* 30(2-3):301-24. <https://doi.org/10.1177/0170840608101482>.

Questiaux, Francois & Sofie Mortensen. 2020. „Åbent brev til Københavns Universitet om at bekæmpe racisme i akademia“. *UniAvisen* 18. september 2020. <https://uniavisen.dk/aabent-brev-til-koebenhavns-universitet-om-at-bekaeampe-racisme-i-akademia/>.

Rasmussen, Drude Morthorst. 2019. „Må man rive valgplakater ned, hvis de støder nogen?“ *UniAvisen* 29. november 2019. <https://uniavisen.dk/maa-man-rive-valgplakater-ned-hvis-de-stoeder-nogen/>.

Rossander, Liv. 2018. „Kritiske studerende underviser sig selv“. *UniAvisen* 18. april 2018. <https://uniavisen.dk/kritiske-studerende-underviser-sig-selv/>.

Saleh, Flavio Sabah. 2018. „Fremtidens magthavere er dybt privilegieblinde“. *Information* 27. september 2018. S. 16. <https://www.information.dk/debat/2018/09/kulturen-paa-statskundskab-viser-fremtidens-magthavere-dybt-privilegieblinde>.

Sciama, Lidia Dina. 2016. Introduction. I L.D. Sciama (ed.) *Humour, comedy and laughter: obscenities, paradoxes, insights and the renewal of life*, 1-26, Oxford: Berghahn. <https://doi.org/10.3167/9780857450746>.

Scott, James. 1985. *Weapons of the weak: everyday forms of peasant resistance*. New Haven, CT: Yale University Press.

Sharma, Aradhana. 2008. *Logics of empowerment: Development, gender and governance in neoliberal India*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Swinkels, Michiel & Anouk de Koning. 2016. "Introduction: Humour and Anthropology". *Enofoor* 28(1):7-10. <https://www.jstor.org/stable/43823939>.

UFM – Uddannelses- og Forskningsministeriet. 2019. *UFU Alm del – Endeligt svar på spørgsmål 40*. Ministeren 18. december 2019.

UFU – Uddannelses- og Forskningsudvalget. 2021. Åbent samråd med uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen (S) om de studerendes ytringsfrihed til at klæde sig ud baseret på nationaliteter m.v. ved indtøge, studenterrevyer og andre studieaktiviteter. <https://www.altinget.dk/kalender/44630>.

Vigilius, Christian Holst & Mads Strange Vaarby. 2021. ”Københavns Universitet lefler for et krænket mindretal når de forbyder landeleg på introforløb”. *Jyllandsposten* 9. marts 2021. <https://jyllands-posten.dk/debat/breve/ECE12810913/koebenhavns-universitet-lefler-for-et-krænket-mindretal-naar-de-forbyder-landeleg-paa-introforloeb/>.

VIVE. 2022. *Statskundskab på KU er Danmarks mest socialt skæve universitetsuddannelse*. Nyhed, 7. september 2022. <https://www.vive.dk/da/nyheder/2022/statskundskab-paa-ku-er-danmarks-mest-social-skaeve-universitetsuddannelse/>.

Zembylas, Michalinos. 2022. “Sylvia Wynter, racialized affects, and minor feelings: unsettling the coloniality of the affects in curriculum and pedagogy”. *Journal of Curriculum Studies* 54(3):336-50. <https://doi.org/10.1080/00220272.2021.1946718>.

Zigon, Jarrett. 2007. “Moral breakdown and the ethical demand: A theoretical framework for an anthropology of moralities”. *Anthropological Theory* 7(2):131-50. <https://doi.org/10.1177/1463499607077295>.

Zieler, Cristoffer. 2017. „Skal de lægestuderende have lov at lave sjov med jøder, når de holder fest?“ *UniAvisen* 26. oktober 2017. <https://uniavisen.dk/skal-de-laegestuderende-lov-lave-sjov-med-joeder-naar-de-holder-fest/>.

Østebø, Silvie Ulrikke. 2019. „Mail til universitetsansatte: Undgå at bruge kønnede betegnelser om studerende“. *Tv2.dk* 4. september 2019. <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2019-09-04-mail-til-universitets-ansatte-undgaa-at-bruge-koennede-betegnelser-om-studerende>.